

Зустріч

Гі де Мопассан

Едуардові Роду

Це був випадок, чистісінький випадок. Барон д'Етрай утомився, бувши весь час на ногах, а що всі княгинині апартаменти цього святкового вечора були відчинені, то він зайшов до спальні, що здавалася майже темною після яскраво освітлених салонів. Там не було ні душі.

Він шукав, де б задрімати, певний, що жінка його не захоче вертатись додому раніше як удосвіта. Ще ставши на порозі, побачив він широке блакитне, мальоване золотими квітами ліжко, яке стояло посеред просторої кімнати, ніби саркофаг, де поховано любов: княгиня була вже немолода. За ліжком велика світляна пляма справляла враження озера, що видщється крізь вікно. Це було дзеркало, величезне, таємниче, задраповане темною запоною, яка не раз уже над ним і підіймалася, і опускалася; дзеркало ніби поглядало на ліжко змовницьким оком. Здавалося, воно мало свої спомини, свої жалі, як ті замки, де блукають привиди, і на його рівній порожній поверхні ввижалися пишні лінії голого жіночого тіла та ніжні сплетення рук в обіймах.

Барон зупинився, усміхаючись, трохи зворушений, на порозі притулку кохання. Та раптом у дзеркалі щось майнуло, наче й справді з'явилися там чарівні фантоми. Чоловік і жінка, що сиділи на низенькій канапці в темному закутку, підвелися. Блискучі скло, відбиваючи їхні постаті, відобразило прощальний поцілунок.

Барон упізнав свою жінку та маркіза де Сервіньє. Він повернувся, вийшов, як людина сильна, що вміє панувати над собою, і залишився чекати ранку, щоб разом з баронесою рушити додому; та спати вже йому не хотілось.

Залишившись із дружиною сам на сам, він сказав:

— Пані, я бачив вас у кімнаті княгині де Рейн. Нема чого пояснювати більше. Я не люблю ні докорів, ні сварок, ні смішних ситуацій. Щоб того всього уникнути, ми мусимо розлучитись без галасу. Повірені улаштують ваше становище згідно з моїми розпорядженнями. Вам буде воля жити на свій смак, нарізно від мене, але попереджаю вас: ви маєте моє ім'я, а тому, коли виникне скандал, підуть якісь пересуди, я змушений буду вдатись до суворих заходів.

Вона хотіла щось на те відповісти, але він, не бажаючи нічого слухати, вклонився і пішов до себе.

Ця пригода скоріше здивувала й засмутила його, ніж зробила нещасним. Він палко кохав її в перші дні їхнього шлюбу. Та пристрасть поволі охолола, і тепер у нього раз у раз бували скороминущі захоплення — то в театрі, то серед світських дам, — хоча залишався й певний потяг до баронеси.

Вона була молоденька, від сили двадцяти чотирьох років, білява й худа, дуже худа. Паризька лялечка — тоненька, розбещена, елегантна, кокетлива, досить гостра на

язик, більше чарівна, ніж вродлива. Він казав одверто своєму братові про неї: "Жінка моя принадна, зваблива, але... вона нічого по собі не лишає. Вона схожа на келих шампанського, де нема нічого, крім шумовиння. Допивши до дна, відчуваєш смак, але хочеться пити".

Він ходив по кімнаті туди й сюди, схвильований, думаючи про тисячу різних речей. Іноді його охоплювала лють і виникало дике бажання скрутити в'язи маркізові чи дати йому ляпаса в клубі. Та зараз же надходила думка, що це — поганий тон, що в такому разі сміялись би з нього, а не з другого і що в цих поривах більше ображеної гордості, ніж пораненого серця. Він ліг у постіль, але не міг заснути.

Через кілька днів у Парижі почули, що барон та баронеса д'Етрай розлучилися по-доброму, не припавши одне одному до душі. Ніхто нічого лихого не подумав, не було ні поговору, ні здивування.

Проте барон, щоб уникнути прикрих для себе зустрічей, мандрував цілий рік, потім прожив друге літо на теплих водах, восени полював, а на ту вже зиму повернувся до Парижа. Своєї жінки не бачив він ні разу. Про неї нічого поганого не говорили. Очевидно, вона дбала принаймні за пристойність. Йому лише цього треба було.

Знудившись, він подався знову в мандри, потім поїхав перебудовувати свій замок Вілебоск — на те пішло два роки, далі приймав у себе друзів — п'ятнадцять місяців; нарешті, стомлений від цих розваг, повернувся до свого окремого будинку на Лільській вулиці. На той час минуло якраз шість років, відколи він розлучився з дружиною.

Мав він тепер сорок п'ять років; волосся вже густо посивіло, виросло черевце, і на обличчі можна було бачити меланхолію, властиву людям, що були вродливі, зазнали на своєму віку кохання, але все те їм відпливає в минуле.

Через місяць після свого повернення в Париж він застудився, виходячи з клубу, і дістав кашель. Лікар звелів йому їхати в Ніццу до кінця зими.

Він вирушив туди якось у понеділок увечері, експресом.

Спізнившись, барон прибув на станцію, як поїзд уже от-от мав відійти, і сів на вільному місці в одному з купе. У глибині того купе влаштувалась вже якась постать, так закутана в хутра та покривала, аж не можна було зразу визначити, чи чоловік то, чи жінка. Це просто була довга купа одежі. Зрозумівши, що нічого про свого сусіда не дізнається, барон і собі почав лагодитися, на ніч, надів свою подорожню шапочку, вкрився ковдрою й заснув.

Прокинувся він аж удосвіта і зараз же поглянув на свого супутника. Той ні разу за ніч не поворухнувся і, здавалось, спав досі міцним сном.

Пан д'Етрай скористувався з цього, щоб зробити свій вранішній туалет, причесати волосся та бороду, вернути свіжість обличчю, яке так прикро міняється від сну, коли людина дійшла певного віку.

Великий поет сказав:

Коли ми молоді, нам ранок — пишне свято!

Коли ми мододі, то прокидаємося в чарівній радості, зі свіжою шкірою, ясними очима, лискучим від живодайних соків волоссям.

А коли старіємось, то година пробудження — тяжка година. Очі мутні, щоки набряклі й розчервонілі, уста напухлі, поплутане волосся та скуйовджена борода — все це надає обличчю виразу старості, втоми, кінця.

Барон розчинив свій дорожній несесер, відсвіжив собі обличчя і почав чекати.

Поїзд свиснув, зупинився. Сусід поворухнувся. Безперечно, він уже не спав. Машина пішла далі. Скісний сонячний промінь заглянув до вагона і впав просто на баронового супутника. Той поворухнувся знову, кивнув кілька разів головою, як курча, що вилуплюється з яйця, і спокійно показав своє обличчя.

Це була молода білява жінка, свіжа, вродлива й повненька. Вона підвелась і сіла.

Вражений барон дивився на неї. Він сам не знав, чи вірити своїм очам. Ладен був заприсягтись, що це... що це його дружина, але... але зовсім не та, що була!.. Вона потовстішала, потовстішала так само, як і він, але. — на користь для себе!

Вона споглядала його байдуже і, здавалося, не пізнаючи, хто перед нею, а далі спокійно визволилась з-під убрань, у які була загорнена.

Вона мала в собі щось поважне, як жінка цілком упевнена в собі; знала добре, що від сну прокидається свіжа й прекрасна.

Барон втрачав розум.

Чи справді це його дружина? Чи інша якась особа, схожа на ту, як сестра? Не бачившись шість років, він міг і помилитись.

Вона позіхнула. Він пізнав її жест. Але сусідка знову повернулась до нього і глянула спокійним, байдужим, невиразним поглядом, а тоді відвела очі й стала дивитись у вікно.

Сам не свій, барон ладен був крізь землю провалитись. Він боязко, непомітно стежив за нею.

До лиха, це ж таки його жінка! Яка ще тут могла бути непевність? Хто інший у світі має такого носика? Тисяча споминів наплила на нього, споминів про пестоші, про дрібні таємниці її тіла, про родимку на стегні, а другу на спині навпроти першої. Скільки разів він їх цілував! Його охопило враз колишнє сп'яніння, він ніби відчув запах її тіла, пригадав усміх, з яким вона обвивала йому круг шиї свої руки, солодкі інтонації голосу, всі оті пустотливі любові.

Та як же вона змінилася, покращала, це була вона й не вона. Тепер у ній було більше дозрілості, більше викінченості, більше жіночого! Вона сильніше вабила до себе, ніж перше, безмежно вабила й спокушала!

Отже, ця чужа жінка, незнайома, випадково зустрінута в вагоні, належала йому по закону. Досить було йому сказати: я хочу!

Колись він спав у неї в обіймах, жив, оточений її коханням. Тепер зустрів таку, аж ледве міг пізнати. Це була інша й та сама одночасно; інша, бо переродилася, сформувалась, виросла, відколи він її кинув; але й та сама, яку він мав, лише з трохи зміненими рухами, з рисами, що набрали більшої довершеності, а не з такою пустотливою усмішкою, з поважнішими жестами. Це були дві жіночі істоти в одній, знадливість невідомого і спокусливість пригадуваного. Це було щось чудне, дивне,

безумно привабливе, немов любовна таємниця, солодка й загадкова. Це була його дружина в новому тілі, в новій плоті, якої ніколи ще не дотикались його уста.

І він подумав, що справді шість років зовсім переінакшують людину. Залишаються тільки загальні риси, з яких можна нас упізнати, та й вони інколи зникають.

Кров, волосся, шкіра — все оновлюється, все стає інше, нове. І коли довго не бачив людину, зустрінеш кінець кінцем зовсім не ту істоту, хоч і тим самим іменем вона називається.

Так само може перемінитись і серце, і думки, і за сорок років життя ми, завдяки тим повільним, ненастанним перетворенням, можемо бути чотири чи п'ять разів зовсім різними людьми.

Глибоко схвилюваний, думав він про це все. Раптом зринула згадка про той вечір, як він застав її в княгининій опочивальні. Та гніву тепер не відчував. Перед ним тепер була зовсім не тодішня худенька, маленька лялечка.

Що було йому чинити? Як заговорити до неї? Що сказати їй? Пізнала вона його чи ні?

Поїзд зупинився знову. Він підвівся, уклонився і промовив:

— Берто, чи вам нічого не треба? Я міг би вам принести...

Вона оглянула його з голови до ніг і відказала, без будь-якого здивування чи ніяковості, без злості, байдуже й просто.

— Ні, не треба нічого, спасибі.

Барон вийшов і прогулявся кілька разів по перону, щоб якось розважитись, отямитись після поразки. Що він мав зробити тепер? Сісти в інший вагон? Це схоже було б, ніби він утік. Взяти тон люб'язного послужливого кавалера? Скидалось би, наче він просить вибачення. Заговорити, як пан, володар? Ні, це було б надто брутально, та й не мав він уже на те права.

Він повернувся й сів на своєму місці.

Вона також, поки його не було, швиденько опорядила свій туалет. Розляглася тепер зручно в кріслі, безстрасна та осяйна.

Барон повернувся до неї й мовив:

— Люба Берто, чудний випадок звів нас після шести років розлуки, що сталася без гніву й сварки; чого ж нам дивитися ворогами одне на одного? Ми тут zostалися сам на сам? Тим гірше або тим краще. Я звідси не вийду. То чи не ліпше б нам було розмовляти, як... як... як... друзям, доки не скінчиться наша подорож?

Вона відповіла спокійно:

— Як хочете.

Тоді він урвав, не знаючи, що казати далі. Потім, набравшись сміливості, підійшов до неї, сів на ближчій кріслі і промовив галантно:

— Бачу, що треба до вас залицятись. Зрештою, це дуже приємно, бо ви чарівні. Не можете уявити собі, як ви багато виграли за ці шість літ. Мені не доводилось бачити жінки, котра б так зачарувала мене, як ви, коли оце щойно виглянули зі свого хутра. Справді, я не повірив би, що можна так змінитись.

А вона, не повертаючи голови, не дивлячись на нього, відказала:

— Про вас я того не скажу, бо ви дуже споганіли.

Він знімав, зашарівся, а потім з веселим усміхом мовив:

— Ви жорстокі.

Баронеса повернулася до нього:

— Чому? Я констатую. Ви ж не маєте наміру освідчитись мені в коханні, правда? Отже, вам зовсім байдуже, чи здається ви мені вродливі, чи ні. Проте бачу, що ця тема вас дратує. Поговорімо про щось інше. Що ви поробляли, відколи я вас не бачила?

Втрачаючи тяму, він пробурмотів:

— Я? Подорожував, полював... постарівся, як бачите. А ви?

Вона на те незмушено:

— Я дбала за пристойність, така ж була ваша воля.

Брутальне слово набігло йому на язык. Проте він стримався, а натомість поцілував її руку:

— Дякую вам за це.

Вона здивувалась. Як умів цей чоловік панувати над собою! Він таки сильний.

Барон повів далі:

— Ви задовольнили перше моє прохання, дозвольте тепер попросити, щоб відтепер у розмові нашої не було ніякої прикраси.

Вона зневажливо махнула рукою:

— Прикраси? Яка ж тут прикраса? Ви тепер зовсім чужа для мене людина. Я стараюся лише підтримувати розмову, що якось не в'яжеться.

Барон усе дивився на неї: незважаючи на її безжальність, у ньому дедалі росло дике бажання оволодіти нею, бажання непоборне, бажання людини, що має на те силу й право.

Вона, знаючи, що робить йому боляче, запитала жорстоко:

— Котрий вам тепер рік? Я думала, ви молодші, ніж, ніж здається.

Він зблід.

— Мені сорок п'ять. — І додав: — Я забув спитати вас, де там княгиня де Рейн. Ви й тепер бачитеся з нею?

Вона глянула на нього ненависно:

• — Так, бачуся. Вона мається добре, спасибі.

І вони сиділи поруч, кожне зі стурбованим серцем, з розлютованою душею. Раптом він промовив:

— Люба Берто, я передумав. Ви — моя дружина, і я

бажаю, щоб ви вернулись до мого дому. Бачу, що ви погарнішали і характер ваш покращав. Беру, отже, вас знову до себе. Я ваш чоловік, це моє право.

Остовпіла, вражена, дивилась вона баронові в вічі, намагаючись прочитати його думку. Лице його було холодне, непроникливе і рішуче.

— Мені дуже шкода, — відповіла вона, — але я маю певні зобов'язання.

Він усміхнувся.

— Тим гірше для вас. Право дає мені силу. Я скористаюся з того.

Під'їздили до Марселя. Поїзд засвистів, притишуючи хід. Баронеса встала, згорнула спокійно свої покривала і мовила, повернувшись до чоловіка:

— Любий Реймоне, не повертайте на зле побачення, що я підготувала. Я хотіла мати гарантію, згідно з вашими порадами, щоб не боятись ні вас, ані поговору людського, коли що трапиться. Ви до Ніцци, правда?

— Я туди, куди ви.

— Ні, ні. Вислухайте мене, і я обіцяю, що ви залишите мене в спокої. Зараз на пероні ви побачите княгиню де Рейн і графиню Анрію, що чекають на мене зі своїми чоловіками. Я хотіла, щоб вони побачили нас разом, вас і мене, і знали, що ми перебули ніч удвох у цьому купе. Не бійтесь. Дами ці розкажуть про це скрізь, бо воно ж вельми їх здивує.

Я вже сказала вам, що, йдучи за вашими порадами, дбала про пристойність. До решти справа не торкалась, правда ж? Так ось, щоб не порушувати пристойності, я й улаштувала нашу зустріч. Ви наказали мені уникати будь-якого скандалу. Я й уникаю його, любий, бо боюсь... боюсь...

Вона почекала, аж поїзд остаточно спинився, і коли гурт приятелів підійшов до дверей купе та розчинив їх, докінчила:

— Боюсь, що я вагітна.

Княгиня простягла руки обняти її. Баронеса промовила до неї, показуючи на враженого, остовпілого барона:

— Не пізнаєте Реймона? Таки справді він перемінився. Він згодився супроводити мене, щоб я не подорожувала сама. Ми інколи мандруємо отак разом, як добрі приятелі, які не можуть жити завжди разом. Зараз ми, зрештою, попрощаємось. Буде вже з нього мого товариства.

Простягла руку, він ту руку машинально потиснув. Потім вона сплигнула на перон до своїх приятелів.

Барон швидко зачинив двері, надто схвильований, щоб вимовити слово чи на щось зважитись. До нього долетів жінчин голос та сміх її товариства.

Більше він її не бачив.

Правду вона йому сказала чи ні? Не дізнався про те ніколи.